

Дубовик С.Г., Радько А.А. Факторы активизации инновационной деятельности аграрных предприятий

Статья посвящена теоретическим основам развития инновационной деятельности в агропромышленном производстве. Освещены основные факторы, сдерживающие инновационные процессы в сельском хозяйстве. Определены факторы активизации инновационной деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационное развитие, сельскохозяйственные предприятия.

Dubovyk S., Radko A. The factors of intensify agricultural enterprise innovation

The article is devoted to the theoretical foundations of innovation in agricultural production. The basic factors of hinder innovation processes in agriculture are also outline. There are description of the factors of intensify agricultural innovation.

Keywords: innovation, innovative activity, innovative development, agricultural enterprise.

Дата надходження до редакції: 18.04.2004 р.

Рецензент: д.е.н., професор Чупіс А. В.

УДК 352.075.1(477).001.76

ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Т. О. Харченко, аспірант, Сумський національний аграрний університет

У статті обґрунтовано методичний підхід програмно-цільового фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств через регіональні програми інноваційного розвитку, впровадження яких є дієвим механізмом в системі підвищення інноваційної активності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна активність, інноваційний розвиток, програмно-цільове фінансування, регіональна програма.

Постановка проблеми. Як показує досвід світових країн-лідерів, інноваційна активність підприємств безпосередньо залежить від дієвого механізму державної підтримки інноваційної діяльності. Законодавство України в сфері інноваційної діяльності забезпечує регулювання суб'єктів інноваційної системи нормативно-правовими актами різних рівнів. Проте, й до сьогодні, законодавчими актами належним чином не врегульована система державної підтримки інноваційної діяльності, що накладає свій негативний відбиток на всі сфери діяльності суб'єктів господарювання означеного сегменту.

Реалії сьогодення підтверджують важливість питання продовольчої безпеки країни і, відповідно, першочерговість впровадження заходів з підтримки інноваційної активності суб'єктів господарювання аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Представники економічної науки, які досліджують питання впровадження функціональних теоретичних засад у практику державного регулювання в сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності Атаманова Ю.Є.[1], Капіца Ю.М.[2], Орлюк О.П.[3], Симсон О.Е.[4], Щкворець Ю.Ф.[5]. В працях таких вчених, як Булкін І.О.[6], Бутнік-Сіверський О.Б.[7], Ісакова Н.Б.[8], Хребтов А.О.[9] приділено увагу зв'язку державного регулювання з пріоритетними напрямками розвитку наукової, науково-технічної, інноваційної діяльно-

сті, та їх взаємодії із залученими ресурсами і традиційними сферами в контексті підвищення інноваційної активності підприємств. Однак питання впливу державної підтримки в системі підвищення інноваційної активності сільськогосподарських підприємств й досі залишається недостатньо висвітленим і потребує поглиблених досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування методичного підходу програмно-цільового фінансування як заходу державної підтримки в системі підвищення інноваційної активності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Реалізація державної інноваційної політики в Україні відбувається через головні та спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади, до складу яких відносяться: Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України; Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України; Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; Міністерство економічного розвитку і торгівлі в Україні (має окремі суміжні повноваження у цій сфері); інші органи державної влади, що здійснюють окремі повноваження по реалізації в рамках своєї компетенції [10, С.38].

Відповідно до законодавчих актів держава

здійснює підтримку інноваційної діяльності правовими важелями різних рівнів. Тоді логічним є питання, чому в Україні протягом останніх дванадцяти років частка фінансування інноваційної діяльності за рахунок державних коштів становила не більше 2 %. Це підтверджує думку багатьох науковців про те, що державне регулювання фінансової підтримки інноваційної діяльності здійснюється лише на папері, і не набуває практичної реалізації попри актуальність та важливість цього питання. На нашу думку, одним із можливих шляхів вирішення цього питання є включення фінансування інноваційної діяльності до ст. 55 Бюджетного кодексу України [11], а саме до захищених видатків бюджету. Звичайно ж, державний бюджет не може одночасно взяти на себе зобов'язання по всім видам державної підтримки інноваційної діяльності, включивши їх до захищених видатків бюджету. Тому ми вважаємо доцільним, додати до ст. 55 Бюджетного Кодексу України пункт такого змісту: компенсацію відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів. В разі прийняття таких змін, суб'єкти господарювання зможуть реально оцінити свої можливості для реалізації інноваційного проекту, адже будуть впевнені, що відсотковий тягар візьме на себе держава.

Зупинимось більш детально на видах фінансової підтримки інноваційної діяльності, які регулюються законодавчими актами різних рівнів. Відповідно до Цивільного кодексу України, суб'єктам господарювання, в тому числі і в інноваційній сфері, визначені такі види підтримки діяльності: позика, лізинг, кредит, інша фінансова підтримка визначена законодавством. Згідно зі ст. 1046 Цивільного Кодексу України позика у сфері інноваційної діяльності передбачає фінансування фінансовим інститутом (позикодавець) виконавця інноваційного проекту (позичальник) на принципах: строковості, безвідсоткового повернення грошей, цільового використання коштів виключно на виконання проекту; забезпечення гарантії виконання фінансових зобов'язань позичальником перед позикодавцем [12]. Ст. 806 Цивільного Кодексу України регулює правовідносини лізингу, який у сфері інноваційної діяльності є господарською операцією, відповідно до якої виконавець інноваційного проекту отримує за своїм замовленням у платне виключне користування і на визначений термін об'єкт лізингу (обладнання, устаткування, машини), необхідний для виконання інноваційного проекту [12].

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про інноваційну діяльність» [13] суб'єктам господарювання може бути надана фінансова підтримка для виконання інноваційних проектів шляхом: повного безвідсоткового кредитування пріоритетних інноваційних проектів або часткового (до

50 %) безвідсоткового кредитування інноваційних проектів за рахунок бюджетних коштів різних рівнів; повної чи часткової компенсації відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів; надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів; майнового страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України «Про страхування» [14].

Цікавим, на нашу думку, є досвід підтримки інноваційної активності підприємств у Великобританії в якій інноваційна стратегія характеризується зміщенням акценту на регіональний розвиток, тому частково державна підтримка інновацій здійснюється на регіональному рівні для забезпечення того, щоб більш чуйно реагувати на регіональні та місцеві потреби та умови. Ці функції виконують агентства регіонального розвитку [15].

Реалізація такого підходу в Україні, на нашу думку, може бути впроваджена в аграрному секторі через регіональні та місцеві програми інноваційного розвитку. Адже у ст. 6 Закону України «Про інноваційну діяльність» визначено, що державне регулювання інноваційної діяльності можливо здійснювати шляхом «формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм» [13]. В той же час в законодавчих актах не визначено механізм формування означених програм, можливі обсяги та джерела їх фінансування. Беручи до уваги те, що інноваційні програми всіх рівнів регулюються однією статтею Закону України, тому за основу розробки регіональних та місцевих програм доцільно використати законодавчі акти, які регулюють реалізацію державних програм.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про інноваційну діяльність» обласні, районні та місцеві ради затверджують регіональні програми відповідного рівня та визначають джерела фінансової підтримки таких програм з обласних, районних та місцевих коштів. Фінансова підтримка регіональних та місцевих інноваційних програм здійснюється державними інноваційними фінансово-кредитними установами (їх регіональними відділеннями) у межах коштів передбачених обласним, районним та місцевим бюджетами [13]. Варто зазначити, що згідно з Бюджетним кодексом України, джерелом фінансування регіональних програм є бюджети розвитку обласного, районного та місцевого бюджетів, що значно скорочує обсяги фінансування, адже з бюджетів розвитку в першу чергу фінансуються будівництво, капітальний ремонт і реконструкція об'єктів соціально-культурної сфери комунальної власності та житлово-комунального господарства [10, С. 179]

Фінансування регіональних програм іннова-

ційного розвитку за рахунок інших статей бюджетних коштів можлива через програмно-цільове фінансування в разі їх відношення до стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності які визначені на 2011-2021 рр., ст. 4 Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»[16]. Звернемо увагу на те, що одним із таких напрямків є технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу.

Отже, ми пропонуємо до розгляду проект регіональної програми інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. До загального поняття «регіональна програма» ми включаємо: обласна програма, районна програма та місцева програма, адже правові засади розробки, затвердження та виконання означених програм регулюються ідентично, одними законодавчими актами.

Крім цього, відповідно до регіональної програми інноваційного розвитку потрібно розробити державну програму інноваційного розвитку. Правові засади розробки, затвердження та виконання державних цільових програм різної спрямованості визначено Законом України «Про державні цільові програми» №1621-IV від 18.03.2004 р.[10, С.63], відповідно до ст. 2 якого державна цільова програма розробляється за сукупності таких умов:

- існування проблеми, розв'язання якої неможливе засобами територіального чи галузевого управління та потребує державної підтримки, координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

- відповідності мети програми пріоритетним напрямам державної політики;

- необхідності забезпечення міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків технологічно пов'язаних галузей та виробництв;

- наявності реальної можливості ресурсного забезпечення виконання програми [17].

При розробці проекту програми ми прийняли до уваги пропозиції, які були запропоновані в проекті Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» та не були затверджені в остаточній редакції цього Закону від 16.01.2003 р. Формування державних інноваційних програм здійснювати лише за умови, коли фінансування таких програм здійснюється не менш ніж на 50% за рахунок виробничих структур, які зацікавлені у впровадженні таких програм. При виконанні цієї умови інші 50% будуть виділені за рахунок державних коштів.

Ми пропонуємо розглядати цю норму в дещо іншій проекції, а саме: при фінансуванні регіональних програм інноваційного розвитку визначити обов'язковим співвідношення коштів державного бюджету на рівні не більше 50%, при цьому інші 50% будуть складати кошти обласного, районного, та місцевого бюджетів.

Беручи до уваги всі наведені вище нормативні документи та результати власних досліджень, ми пропонуємо проект регіональної програми інноваційного розвитку. «Програма розвитку інноваційної складової на сільськогосподарських підприємствах» - цільова довгострокова програма, яка повинна діяти відповідно до строків дії програми розвитку агропромислового комплексу областей України; організаційно-економічний документ, який визначає один із можливих шляхів розв'язання проблеми підтримки інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємствах як на державному, так і на регіональному рівнях.

Основною метою програми є підвищення інноваційної активності сільськогосподарських підприємств за рахунок: збільшення обсягів впровадження інновацій на сільськогосподарських підприємствах; підвищення ефективності виробництва внаслідок отриманого від інноваційної діяльності ефекту; підвищення кваліфікаційного рівня працівників сільськогосподарських підприємств; впровадження енергозберігаючих технологій.

Суть програми – фінансова підтримка сільськогосподарських підприємств при впровадженні інноваційних проектів, які забезпечать технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу.

Види фінансової підтримки програми:

- на безповоротній основі за бюджетною програмою за рахунок коштів сільських та селищних рад;

- повне або часткове безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок бюджетних коштів різних рівнів;

- повна чи часткова компенсація відсотків, сплачених суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів за рахунок бюджетних коштів різних рівнів;

- кредитування під 3% річних інноваційних проектів за рахунок бюджетних коштів.

Беручи до уваги досвід фінансової підтримки фермерських господарств відповідно до п. 5 «Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам» [18] пропонуємо можливість отримання одним сільськогосподарським підприємством до двох видів підтримки одночасно, а саме - підтримку на безповоротній основі з компенсацією відсотків, підтримку на безповоротній основі з безвідсотковим кредитуванням чи підтримку на безповоротній основі з кредитуванням під 3% річних в залежності від пріоритетності інноваційного проекту.

При реалізації регіональних програм інноваційного розвитку варто визначити першочерговими ті інноваційні проекти, які відповідають пріоритетним напрямам інноваційної діяльності в Україні, а саме технологічному оновленню та розвитку

агропромислового комплексу. Адже про важливість технологічного переоснащення сільського господарства також наголошено і в проєкті Концепції комплексної державної програми реформ і розвитку сільського господарства України: «Досягнення цілей цієї програми в контексті визначених світових тенденцій та викликів, а також особливостей стану України, її економіки та народного господарства можливе тільки при умові переведу ключових системоутворюючих галузей сільського господарства на новітні енерго- та ресурсозберігаючі технології, які здатні створити можливість сільгосп підприємствам мати прибуткове виробництво при реалізації виробленої продукції за конкурентоспроможними цінами» [19].

Висновки. Підсумовуючи наведене ми можемо зазначити, що підвищення інноваційної активності в аграрному секторі можливе за умови його державної підтримки. Для забезпечення надходження бюджетних коштів всіх рівнів на фінансування інноваційних програм необхідно

поступово включити їх до захищених видатків бюджету. Впровадження регіональних програм інноваційного розвитку всіх рівнів розширить коло можливих джерел фінансування інноваційної діяльності. Також державну підтримку на пільгових умовах зможуть отримати сільськогосподарські підприємства, котрі впроваджують інновації, які відповідають пріоритетним напрямкам інноваційної діяльності в Україні, а саме технологічному оновленню та розвитку аграрного сектору, що зумовить збільшення обсягів впровадження інновацій на сільськогосподарських підприємствах, підвищення ефективності виробництва внаслідок отриманого від інноваційної діяльності ефекту, підвищення кваліфікаційного рівня працівників сільськогосподарських підприємств, впровадження енергозберігаючих технологій тощо. Отриманий ефект дасть поштовх для подальших змін в аграрному секторі країни і переходу на принципово новий щабель розвитку.

Список використаної літератури:

1. Атаманова Ю. Є. Теоретичні проблеми становлення інноваційного права України [Текст] : монографія / Ю. Є. Атаманова. – Х. : Факт, 2006. – 256 с.
2. Капіца Ю. М. Проведення порівняльних досліджень права України та Європейського Союзу: Питання методології [Текст] / Ю. М. Капіца // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – №9. – С.56-67.
3. Орлюк О. П. Законодавче забезпечення інноваційної діяльності в Україні [Текст] / О. П. Орлюк // Наука та інновації. – 2008. – Т. 4. – № 1. – С. 68–73.
4. Симсон О.Е.: Инвестиционные и инновационные правоотношения: перспективы развития публичной и частной сфер [Текст]: монографія / О.Е. Симсон. – К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2005. – 416 с.
5. Шкворець Ю.Ф. Роль інституційних чинників в інноваційному розвитку економіки [Електронний ресурс] / Ю.Ф. Шкворець // Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України - Режим доступу: http://iee.org.ua/files/conf/conf_article_6.pdf
6. Булкін І. О. Проблеми ідентифікації дисциплінарних пріоритетів у сфері досліджень і розробок України [Текст] / І. О. Булкін // Наука та наукознавство: Міжнародний науковий журнал. – 2004. – № 1. – С.67-83.
7. Бутнік-Сіверський О. Б. Проблеми стимулювання науково-дослідної та інноваційної діяльності [Текст] / О. Б. Бутнік-Сіверський // Наука та наукознавство. — 2011. — № 1. — С. 19-25.
8. Исакова Н.Б. Предприятия Украины: инновационная деятельность и сетевые взаимодействия [Текст] / Н.Б. Исакова под ред. д.э.н. В.П. Соловьёва. - К.: Информ.-анал. агентство, 2012. – 377 с.
9. Хребтов А.О. Научно-технические и экономические особенности объективно существующих процессов создания инноваций в экономиках полного и неполного инновационных циклов [Текст] / А.О. Хребтов // Наука та наукознавство. — 2010. — № 4. — С. 3-14.
10. Аналіз законодавства України у сфері досліджень, розробок та інноваційної діяльності та пропозиції щодо доповнень до законодавства. Проєкт ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». – К.: Фенікс, 2011. – 350 с.
11. Бюджетний кодекс України, закон № 2456-VI від 08.07.2010 р. (останні зміни від 06.12.2012 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
12. Цивільний кодекс України, закон № 435- IV від 16.01.2003 р. (останні зміни від 22.12.2010 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
13. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. –2002.-№36.
14. Закон України «Про страхування» № 85/96-ВР від 07.03.1996 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85%2F96-%E2%F0>
15. INNO-Policy TrendChart – Innovation Policy Progress Report. United Kingdom. 2009 European Commission Enterprise Directorate-General [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.proinno-europe.eu/index.cfm?fuseaction=page.display&topicID=52&parentID=52>
16. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 3715-VI від 08.09.2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
17. Закон України «Про державні цільові програми» №1621-IV від 18.03.2004 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>
18. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам» № 1102 від 25.08.04 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1102-2004-p>
19. Проєкт Концепції комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/page/?10461>

Харченко Т.О. Обоснование методического подхода программно-целевого финансирования в системе повышения инновационной активности сельскохозяйственных предприятий.

В статье представлен методический подход программно-целевого финансирования инновационной деятельности на сельскохозяйственных предприятиях через региональные программы инновационного развития, которые являются эффективным механизмом в системе повышения инновационной активности сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационная активность, инновационное развитие, программно-целевое финансирование, региональная программа.

Kharchenko T.O. Justification of the Methodological Approach funding to the target program in the system of improvement of innovation activity on agricultural enterprises.

At the article represent methodical approach target program having a special purpose. This region program's funding innovation activities on agricultural enterprises and they are effective in the system of improvement of innovation activity on agricultural enterprises.

Keywords: innovation activities, innovation activity, innovation development, funding to the target program, region program.

Дата надходження до редакції: 25.05.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.

УДК 336.227.3

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ОФШОРНИХ ЗОН: НАЦІОНАЛЬНІ ТА СВІТОВІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ

Н. В. Мішеніна, к.е.н., доцент

Г. А. Мішеніна, к.е.н.

Ю. О. Туренко, студентка факультету економіки та менеджмента

Сумський державний університет

У статті досліджуються стратегічні орієнтири функціонування офшорних зон (центрів). Визначено основні мотиваційні чинники використання офшорних зон. Здійснено оцінку інвестиційної діяльності офшорного бізнесу.

Ключові слова: офшорна зона, мотивація, стратегічні орієнтири, оподаткування, інвестиції, державний бюджет.

Постановка проблеми. У середині 70-х років активно розвиваються фінансові центри, які почали залучати іноземний капітал через надання спеціальних податкових та інших пільг іноземним компаніям, що реєструються в країні розміщення центру [1, с.676]. Загалом у світі на початок XXI ст. налічується близько 60 офшорних центрів (зон), а загальна кількість офшорних компаній становить понад 1,5 млн.

Оскільки у втратах підприємства значну частину вагу займають податкові платежі, то у суб'єктів господарювання виникає логічний інтерес щодо зменшення їх сплати на основі застосування можливостей офшорних фінансово-економічних зон (центрів). Глобалізація світового господарювання, коли утворюються значні обсяги зустрічних потоків капіталів та товарів, потребує ретельного урахування стратегічних інтересів національної та світової економіки щодо розвитку офшорних бізнес-структур на цивілізованій основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика результативності формування та розвитку офшорних зон (центрів) досліджується у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, О.А. Гарасюка, Д.Д. Косе, М.В. Ма-

ркова, К.Меня, А.А. Сияка, А.В. Черпа, Б.А. Хейфеца [2-8]. У працях цих авторів достатньо глибоко опрацьовані теоретико-методичні основи розвитку офшорних центрів, які охоплюють організаційно-інституціональні та фінансово-економічні аспекти функціонування офшорних компаній. При цьому подальшого дослідження потребують питання, які стосуються стратегічних орієнтирів щодо розвитку офшорних зон з позиції мотиваційних та інвестиційних аспектів.

Метою статті є систематизація стратегічних основ функціонування офшорних зон та мотиваційних механізмів їх використання на основі визначення фінансово-економічних інтересів суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. За існуючими оцінками до трьох четвертей світового обороту капіталу на різних його етапах проходить через офшорні фінансові центри. *Стратегічні орієнтири розвитку офшорних зон повинні спиратися на такі їх характерні ознаки:*

1. *Оподаткування.* За цією ознакою офшорні зони поділяються на три групи: класична офшорна зона (країни "податкової гавані" такі, що повністю звільняють компанії від сплати будь-яких податків, за умови, що управління компанією